

**АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ
КАК Е СТАНАЛ ГОДЕЖА НА
ДНЕСНАТА ИМЕНИНИЦА С
ДОСТОЙНИЯ ВНУК НА
ХАДЖИ ИВАНА**

chitanka.info

I

... Беше около Рождество миналата година, когато той, потънал е един абаджийски кожух, беше се свил като кравай в закрития файтон и от време на време си промушваше нетърпеливо главицата навън погледне не приближава ли града и след всяка обсервация заглушаваше нетърпението си с по една глътка коняк от бутилката, на която дъното беше вече лъснало.

От края на града, по шосето, се показва една кавалкада (от няколко фаетона) и десетина ездачи. Той усети, че идат да го посрещнат.

„Ама че диванета! Да им се не види главата!“ — помисли си пътникът, но не че срещата го сърдеше, ами като че искаше сам пред себе си да изиграе един акт от скромност. Той погледна още веднъж из фаетона и като се убеди окончателно, че за негова среща идат, за кураж бързешком хвърли зад гърлото си последния остатък от живителната влага.

Кавалкадата пристигна и веднага фаетона му се окръжи от двадесетина старозагорски учители.

— Добре дошли! О, о! Добре дошли, господин инспектор добре дошли, г. Иванов — загъргориха изведнъж двадесет мъжки гърла, а Иванов, завит и отрупан така, щото само очите и носът му бяха останали на бял свят, в отговор на приветствията процеждаше през забрадката си един звук, от който можеше да се разбере само едно „брррр“, но посрещачите трябваше да се досещат, че високият им гост иска да каже „благодаря“.

След кратък обмен на приветствия упътиха се към града, като пропуснаха начело инспекторския фаетон. Кавалкадата влезе в Стара Загора така тържествено, щото за бабите по чешмите не остана съмнение, че е пристигнал князът или най-малко поне някой министър.

Спряха в гостилницата. Не всякой от учителите имаше смелостта да предложи гостоприемство у себе си на господина инспектора — шега работа ли е? Но имаше и куражлии, които се стараеха да покажат

пред по-малките си събратья, че те са, току-речи, приятели с гостенина, но предлагаха услугите си на последния с такива изящни фрази, които трудно е да ги предаде човек с всичките им тънкости.

— Г-н Иванов — се разливаше един от тях с една до крайност подобострастна усмивка, — не смея да вярвам, не съм уверен, че вий ще бъдете тъй любезни да ощастливите скромното ми жилище с вашето присъствие; аз съм приготвил всичко...

Но увлеченият оратор не досвърши изучения си монолог, защото инспекторът, без много-много, кратко и ясно пресече:

— Остави се бе, холан, не ща аз, аз ще спя на хана.

— О, не, г. Иванов, това не може да бъде — почна друга една фигура, — ние няма да ви оставим тука. Как може да бъде такова нещо! Ние с таквози нетърпение ви чакаме...

Всичко беше напразно. Инспекторът с няколко нетърпеливи движения даде на учителите да разберат, че той е уморен от пътя, желае да си почине и те го оставиха.

II

Какво е това чудо, боже мой? Защо Анастасия Тошева тъй суетливо се е разтичала насам-нататък из училището? Слуги и слугини си изпотрепах краката да сноват по всичките посоки в града за провизия. Учители и учителки още от сутринта са се разпречили около голямата маса и нареждат, наместват, разправят, украшават — за кого е това, джанъм? Да седнеше един стенограф да записва колкото планове и програми се предлагаха за тази вечеря, то би излязъл един огромен том от глупости.

— Тука ще седне г. инспектора, тука г-жа Тошева, а отляво г-ца Зойка. — вика един разпоредител.

— Не, не бива така — вика други. — По-добре г. инспектора, насреща му г-жа Тошева, а пък аз до него.

— Ба-а, да имаш да земаш, защо пък ти до него?

— Ами кой, ти ли?

— Защо аз? — госпожиците: те ще го забавляват. — Е, нека тъй да бъде — съгласи се противникът и всички приеха тоя порядък: начело ще седне инспекторът, до него надясно г-жа Тошева, наляво г-ца Зойка, до нея — Екатерина Козарева, а нататък вече редът се определяше по йерархическите степени. Но като наградиха двете учителки с честта да бъдат съседки на високия гост, компанията им възложи и, някои обязанности, между които първо място заемаше длъжността им да залъгват г. инспектора и да не му оставят никога чашата празна. И наистина двете щастливци изпълняваха вечерта ролята си блестящо.

— Пийте, г. Иванов — подканва от една страна г-жа Тошева и допълва току-що изпразнената чаша.

— Защо не пиете, г. инспектор? — обажда се от лява страна г-ца Зойка със срамежлива любезност и му пълни деликатно чашата.

Е, иди сега че не пий! Глътва той и тая чаша, но не успее да я сложи празна на масата, ето ти отново дясната съседки:

— Е г. Иванов, ама вие нищо не пиете, дайте да ви наляя.

Чашата се налива и изпразва, а учителите още недоволни и току мятат демонски сигнали с остъклени очи към съседките: „Наливайте, бре-е-е, наливайте, още, още, така, така...“ — говорят техните погледи.

— Гледай мари, Зойке, колко пие, пък нищо не му става! — шепне Козарева на ухото на лявата съседка.

— Отде знаеш, че нищо не му става? Я му виж носа на какво прилича! А очичките му две сълзи — забелязва тая.

— Ами я виж, покапал си жилетката и по мустаките му масло от яхнията — шепне първата.

— А ти видя ли през ръкавите долната му риза колко е мацана? — съобщава втората и се обръща отново към госта да изпълни ролята.

— Аз ще ви нарежа ябълка, г. инспекторе, а изпийте още една чаша вино.

Инспекторът мята един стъклен поглед на младата си съседка, поцапва си трите пръста в масления мустак и хем ябълката изяда, хем и виното изпива.

— Пия за здравето на почтения ни гост, урр-а-а! — извика от другия край един екзалтиран даскал и накара да се проточат двадесет и пет ръце към почтения гост и двадесет и пет пъти да разпляскат разлюляната му чаша.

Цял ред безсмислени тостове, се посипаха един след друг.

Вечерята свърши.

— Г-н инспектор — заговори г-жа Анасташа, като забележи някакво нетърпение у госпожиците, — тази вечер има във военния клуб вечеринка, не желаете ли да идем всинца там?

— Я холан, оставете се от тая вечеринка — отговори инспекторът, — какво ще правите там? Чай ли ще пиете? Че нин тук можем да пием чай. Я налейте по едно вино, па нека изпейт учителките нещичко.

— Вярно, вярно, браво! — съгласиха се единодушно всички.

— Скоро самовара! Самовара скоро! — развика се Анасташа и като се обърна към учителките, каза им: — Госпожици, г. инспекторът желае да изпее нещо; вие, г-це Козарева, като учителка на пението — произнесе Анасташа язвително, — и вий, г-це Зойка, изпейте по нещо.

Учителките отпърво се посвиваха, поусукваха се, извиняваха се, ту че пресипнали през деня от студ, ту че не умеят да пеят, ту че се

стесняват да пеят пред такова лице, каквото е г. инспекторът, който е ходил из Европа и е привикнал на хубави опери.

Я холан оставете оперите; изпейте нещо българско — насърчи ги гостенинът и след няколко още гримаси два разтреперани гласеца сред общо мълчание се разнесоха из салона.

На инспектора в първия момент му идеше да се разкикоти, но той с голямо усилие се изобрази една сериозна, съсредоточена физиономия, а по примера му и останалите се умъдриха благовейно, като че ли в това време не се пееше, ами се извършваше тайнство. Но тишината не се продължи много. Някои нетърпеливи даскалчета, с претенции на артисти, присъединиха своето херувико към песента на учителките, тях ги последваха други и ето ти че двадесет и пет гърла зареваха за удоволствие на високия гост и за смях на слугите, които гледаха през дупката на вратата.

Но свършиха се песните и инспекторът стана да си отива. Наставаха всички. Гостът се разпрощава първо с учителките и им каза: „Сбогом, да се видим живо-здро.“ Но той тъй бърже се ръкува с тях, щото думата „сбогом“ я изрече при ръкуването с Анасташа, думата „да се видим“ се отнесе за г-ца Зойка и само „живо-здро“ остана за сметка на Екатерина Козарева. И тъй, ако можеха да допуснат, че инспекторът е почувствал симпатии към някоя от учителките, то по-скоро можеше да се чака в полза на г-ца Зойка, защото към нея се отнесоха думите „да се видим“ Но съдбата инак решила.

III

Като излиза от училището, инспекторът отива в кафенето, придружен от учителя Стойкова. На всички учителски персонал е било известно, че г-н Иванов на утринта рано заминава за Сливен, и затова никой не е могъл да предполага, че през тази нощ ще се извършат събития, на които героят ще бъде техният уважаван инспектор.

От дума на дума, Стойкова отваря приказка за женитба:

— Я да те оженим бе, Иванов, наистина.

— Я остави се, холан!

— Не, не, шегата настрана, ожени се наистина, ще ти намерим тука някоя мома. Не ти ли хареса някоя от учителките?

— А бе не зная какво, ама мене ми хареса тази — другата, Катерина Козарева, аз май че таквози... Я иди я питай — решава моментално нашият герой.

— Браво, сега! — изгърмява Стойков, грабва си шапката и като стрела се мята във вратата.

— Ей, почакай... — успява да изговори подире му инспекторът, но Стойков вече летеше с високата мисия към къщата на баба Хаджийка, гдето живееше г-да Козарева.

Пусто вино загорско — какъв кураж дава!...

— Ама че диване, кой знае какво ще каже там! — беше първата мисъл на Иванова и само за момент, като мълния пресече мозъка му неприятната мисъл: „Ами ако откаже?“ — Гледай сега, затича се като луд, защо го пратих, не беше ли по-добре да се приготви работата.

Аз съм не в сила да опиша душевното състояние на героя ни в тоя момент и затуй да видим поне онова, що се извършва в дома на баба Хаджийка.

— Де е госпожицата? — пита като трескав Стойков, щом влиза при баба Хаджийка.

— Ето я горе; ами какво има? Има ли нещо? — любопитства бабата.

— Има, бабо, има, после, после — изговаря Стойков и на две крачки като взема стълбата, влиза с позволение в стаята на учителката, като оставя долу бабичката в недоумение.

Когато Стойков събщи на госпожицата делта на своето дохождане, тя е първия момент беше поразена, пулсът ѝ се ускори до сърцебиене, лицето ѝ пламна, устните ѝ се разтрепераха.

Стойков приписа вълнението на избитъка от моментално нахлуване на щастливи чувства.

Но мина първият момент, и той трябваше да се убеди, че има пред себе си едно сериозно, разтревожено същество.

— Не мога да се съглася — беше първият отговор на момата.

— Ка-ак! — извика прекалено учуден Стойков. — „Чудни са тия жени! — помисли си той. — Днес тази мома беше свидетелка на тържествената среща, която направихме на Иванова, тя с удоволствие занемаше място до него на трапезата, следеше и се възхищаваше от всичките му движения, считаше за чест да обмени с него няколко думи, изучаваше маниерите и костюма му даже и уверен съм, че би позавидвала на всякоя другарка, към която той би оказал особено внимание и любезност, и сега, когато ѝ поднасят щастието в ръцете, тя се колебае. Иди, че разбери женското сърце!“

Цели два часа се продължаваха преговорите. Стойков употреби всичкото си убедително красноречие, но положителен отговор не получи.

— Е, добре, госпожице, какъв отговор да нося най-сетне? — попита безнадеждно Стойков.

— Съгласете се, моля ви, че аз не мога да дам положителен отговор — каза развълнувано момата; днес за първи път виждам този човек, отгдето да го зная кой е, що е, отгдето е; истина, той е инспектор и ми прави чест с предложението, но съгласете се, че от една моя дума зависи цялата ми съдба. Е, мога ли да се съглася аз, без да се посъветвам с някого от близките си?

— Е, тогава сбогом — каза с въздишка Стойков и се упъти с наведена глава към вратата. „Боже мой, как ще се явя сега пред човека?“ — помисли той.

Ами да погледнеше в този момент някой самата Катерина Козарева — господи Исусе Христе! Как може туй човешко сърце да издържи тия удари, тия силни и чести удари, които биеха в гърдите ѝ в

тоя момент! Где отиде кръвта на това младо лице, где изчезна влагата от тия нежни устни?!...

— Стойков! — извика тя неестествено, със стиснати при сърцето си ръце. — Стойков, елате най-после с г. Иванова тука, ще видим...

Стойков, засмян до уши, изчезна като дим из тъмните загорски улици.

IV

— Бе, че ти луда ли си мари, Тинко! Ами как що ги срещнеш така необлечени? — викаше на момата баба Хаджийка. — Скоро иди се обличай.

— Излез ти, аз няма да излизам пред тях — отговори госпожицата; но това не бяха думи от сърце, по беше вече галене на едно сияюще, щастливо сърце.

След няколко минути тя, облечена, чакаше в стаята си.

Чакаше!... Каква нещастна дума, как бледно изражава тя онова неописуемо душевно вълнение, което бунтуваше и сърцето, и душата на младата мома! Чакаше! Истина не се движеше нейното тяло, но духът ѝ летеше през хиляди картини, които създаваше възпалената ѝ фантазия.

„Е, добре, той ще дойде — мечтае си тя, — ами какво ли... как ли ще начене?... Той в Немско е свършил... Колко са хладнокръвни тия немци... Той ще ме учи по немски... Как ли ще начене?... Ех, че ми се е разтупкало сърцето... — Госпожице, аз съм решил да стъпя в брак и във вас намирам всички тия качества... — Боже мой, боже мой!... Ами тамам се разчувствува, да му кажа «не»?... Той ще ме изпъди па другия ден от учителството... В «Народни права»... «Известяват ни от Стара Загора, че е изключена учителката Е. Козарева, защото отказала...» Госпожа Иванова... г-жа Иванова... Инспекторите трябва да ги канят в двореца... «La Bulgarie»... Известия от двореца... М—те Katherine Ivanoff... Свищовлия... Дали познава той Константиновите?...

... Ами зестра... а-а, аз ще му кажа отначало, да не се надява... Ами Анасташа утре: «О, госпожице Козарева, на добър час, да знаете колко се зарадвах!»... Радва се тя!... Той трябва да знае брата ми... Ще известя в Сливен телеграфически. И той заминува за там... Той!... Кой е «той»? Ох, божичко! «Сливен. Козарову. Сгодих се за инспектора Иванова, приемоте го като син»... Ами Зойка? Аз ще му кажа да я премести в София... «На добър час! Честита си мари, Тинко»... Ух, че

ми се пие вода!...“ „Чук, чук, чук!“ — се чува тропот на външните врата.

„Чук, чук, чук!“ — отговаря моминото сърце в гърдите. — Идат! Боже, помогни ми! — И момата се затече в стаята на баба си.

Слугата отвори и влязоха Стойков и след него сам инспекторът с балтон и наметнат презглава с плед. В тоя ден беше ужасен студ. Парата от дишането беше посребрило брадите на гостите. В това време, когато гостите си събличаха горчите дрехи и се пригладваха, баба Хаджийка викаше отвътре:

— Мари Тинко, ти луда ли си? Излез посрещни гостите! — Но като видя, че смаяната и развълнувана Тинка не разбира от думи, хвана я за пиещите и полусериозно, полушеговито, изтласка я в залата. Тя се спря неподвижно пред гостите, но в същия миг нейното нервно възбуждение се разрази с едни увлекателен смях.

Инспекторът изтълкува в своя полза този неочакван смях и тържествено се изкачи след нея по стълбите, придружен от Стойкова.

Разговорът се начена с откъснати фрази, които нямаха нищо общо с целта на посещението.

— Много студено днес — процеди инспекторът между мустаките си и зъбите му тракаха, като че искаше да докаже, че и в стаята с студено, макар и да имаш; двадесет градуса топлина.

— Да — продума кратко момата и замълчаха.

— Днес беше много весело в училището — начена момата.

— Да — ораторствува момъкът и пак мълчание.

Стойков, като прие, че тяхното мълчание произлиза из стеснение от неговото присъствие, под предлог, че ще си пали цигарата, тръгна да слезе при баба Хаджийка.

— Г-н Стойков, г-н Стойков! — извика с прострени към него ръце момата и се препречи при входа на вратата. — Къде отивате?... Стойте... Аз не ща... Стойте тук...

— Недейте става на дете, госпожице, аз ще си запаля цигарата и ще дойда.

— Тука има кибрит, чакайте!

И тя, като остави вратата, упъти се към масата да вземе кибрита, но Стойков изчезна зад вратата и се претъркули из стълбата надолу.

— Ах! — извика като уплашена момата и се спусна, та се улови за ключалката на вратата, но тук сам инспекторът ѝ се препречи и с

един тайнствено подземен глас ѝ каза:

— Почакайте малко... сега... седнете...

Ах, предателски език! Той не можеше да изцеди нито една дума повече...

Седнаха, ама сърчицата им като два часовника. Мълчат. Момъкът си повдигна полека очите и вижда, че на момата ръцете и устните треперят. Момата си повдигна очите и забелязва, че на момъка краката и мустаките танцуват, И двамата едновременно съзнават трагикомизма на положението си и се заливат с нервически смях.

Това дава кураж на момъка и той почва да си потътрева стола поблизо към момата, но момата завардва същата дистанция, като си тътри стола по-надалеч. Момъкът повтаря поступателното движение, но момата поправя ситуацията. Това обстоятелство отново ги размива.

И дълго-дълго би се протегнали тази пантомима, ако самата мома, след като мина вълнението на първите минути, не начена един дълъг, предълъг разговор, който приличаше на един инквизиционен допрос, който допрос хвърли инспектора в девет п?та, но, от друга страна, още повече го привърза към момата, като му даде да разбере, че той като е идеал да се годява, е знаел твърде малка част от добрите качества на бъдещата си годеница.

След този петчасов разговор ни един от събеседниците не можеше да каже, че не знае какво е и що е другият.

Стойков на няколко пъти дохожда при тях и вижда, че те са углубени в сериозен разговор — нещо, което му се вижда странно. „Има си хас, да ѝ разправа за висшата математика!“ — помисли си той и слизаше пак при баба Хаджийка да пие кафе, Най-сетне възкачи се и баба Хаджийка.

— Мари Тинко, още ли не си казала голямата дума? Ела, пиле, ела вълн, аз ще те науча.

— Остави, бабо, аз ако ща, сама ще я кажа. Оставиха ги пак сами.

— Кажете ми най-сетне, г. Иванов, нещо за вашия характер, как сте вие като човек въобще — продължи момата.

— Госпожице — каза момъкът развълнувано, но с благородно достойнство, — май е неудобно да говори човек за себе си, но нека не се счете за похвала, ако ви кажа, че аз тъй гледам на себе си, щото желал бих много хора да бъдат като мене.

— Е тогава, г. Иванов, вий решително ли ми искате ръката?

— Решително — отговори тържествено Иванов.

— Да?

— Да.

— Ето я на, аз съм съгласна и вярвам, че няма да остана излъгана.

Тия тържествени думи, за чудо и смайване, произведоха в инспектора такъв ефект, какъвто произвежда огънят в бомбата...

Създателю всевишни! Какво направи ти с Маноля? Това ли е Манол!... Потънал в блаженство, той с бесен възторг отваря вратата и в радостно изстъпление крещи:

— Стойков! Бабо Хаджийке! Стойков! Скоро! Скоро! Тях, дяволът да го вземе! Забравих си пръстеня... Стойков, дай скоро пръстен...

След минута шум, веселие, „честито“, „на добър час“ и... finis...

За един само такъв блажен момент струва човек да живее. Блазе на тия, които са преживели такъв момент и дай бог всякому да го преживее.

А сега налейте по чаша вино, да пием за здравето на нашата умна и добра имениница.

София, 24 ноември 1888 год.

5 часа вечерта

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.